

ASPECTE PRIVIND APLICAREA REFORMEI AGRARE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎNTRE ANII 1934—1939*

ANGHEL NISTOR

Intr-un memoriu al Serviciului agricol județean Hunedoara înaintat prefecturii la 18 ianuarie 1934, problema definitivării lucrărilor de reformă agrară se afla pe prim plan. Arătînd că la acea dată existau un număr mare de comune care nu erau încă puse în posesiunea teritoriilor de pădure și de pășune, destinate prin hotărîrile de expropriere, documentul subliniază că, în același timp, circa 3300 țărani îndreptățiți la împroprietărire foloseau numai în arendă forțată loturile ce li se cuve-neau. „În total există în județ — menționează memoriul — o suprafață de 140.000 jugăre cadastrale care deși expropriată definitiv nu constituie încă proprietatea comunelor sau îndreptățiților cărora le sînt destinate“. Ocupîndu-se de cauzele „acestei stări de lucruri atît de dăunătoare inte-reselor economice ale județului“, specialiștii Serviciului agricol județean enumeră „pe cele mai principale și de ordin general care sînt lipsa lucră-rilor cadastrale începînd de la defalcare și pînă la parcelare sau, deși aceste lucrări există, în multe cazuri ele nu sînt încă verificate și înaintate instanțelor judecătorești respective; lipsa hotărîrilor de împroprietărire a instanțelor judecătorești care, iarăși, fie că nu se pot da din lipsa datelor cadastrale, fie din cauza tergiversării, nepunerii pe rol sau aminărilor continue de care se bucură cauzele de reformă agrară din partea unor instanțe judecătorești; lipsa fondurilor necesare pentru deplasările orga-nelor judecătorești și agricole inerente unor cauze de reformă agrară; lipsa unei coordonări sau armonizări a activității tuturor organelor ce concură la definitivarea reformei agrare, necomunicînd serviciului agricol, organul special de reformă agrară, fiecare pas făcut înainte în acest do-meniu și piedicile eventuale care nu le permit avansarea lucrărilor, în fine, în materie de folosință a pășunilor comunale constituite din păduri, organele silvice întotdeauna invocă fie necesitatea prealabilă a avizului Comitetului agrar sau numai Camerelor de agricultură sau a avizului sil-vic necesar, fie lipsa liniei de defalcare fie aceea a studiului de transfor-mare din pădure în pășune sau a neaprobării încă a acelu studiu, fie, în fine, că deși studiul este terminat și aprobat nu se poate exploata mate-rialul, neexistînd posibilitate de desfacere a acelu material etc.“¹.

În sensul celor arătate în memoriul organelor agricole județene, so-cotim util să exemplificăm prin situația existentă în două plăși din zona Munților Apuseni. Astfel, în plasa Brad — potrivit unui raport al Re-giunii X agricole Brad adresat Serviciului agricol județean „toate cauzele de împroprietărire stagnează din cauză că nu au fost încă măsurate de Serviciul Cadastral, în afară de moșia Feiby Francisc din Trestia, care

* Partea I (1921—1928), în „Sargetia“ XV, 1981; Partea II (1929—1933) în „Sar-getia“ XVI—XVII, 1982—1983, p. 485—489.

¹ A. S. Deva, fond: Serviciul agricol județean, dosar 10/1934 fila 12.

deși măsurată din anul 1932, nu a fost afișată la primărie, conform art. 85 din Legea Reformei agrare, de asemenea a fost măsurată moșia expropriată de la Societatea „Mica” din hotarul comunei Luncoiul de Jos, care acte au fost afișate la primărie de către Cadastru însă fără a se trimite Judecătoriei de Ocol Brad operațiile cadastrale pentru a se începe operațiunea împrăștiării...“.

În plasa Baia de Criș — arată raportul — o parte din moșii erau măsurate dar autoritățile plășii nu erau în cunoștință de cauză dacă erau efectuate formalitățile de afișare de către Serviciul cadastral. „În această categorie cad moșiile Ștefan Esterhazi din comuna Basarabasa, moșia Ioan Holaky din comunele Vața de Jos, Ciungani, Prăvăleni, Căzănești, moșia Statului român din comuna Timnava de Criș, moșia Bölte Frederick din comuna Tomești, moșia Bekeș din hotarul comunelor Cărăstău, Prăvăleni și Birtin”².

Datele statistice arată că la 31 decembrie 1933 situația aplicării legilor de reformă agrară se prezintă astfel:

TABLOU

de aplicarea legilor de reformă agrară pe ziua de 31 dec. 1933 în județul Hunedoara		
Expropr. definitive	nr. moșii suprafață	844 222.331 jug. 846 stp
În curs de judecată	nr. moșii suprafață	25 10.101 jug. 956 stp
Nr. total al celor înscrși		34.220
Împrăștiării definitive suprafețe		7.367 jug. 463 stp.
Nr. celor trimși la colonizare		616
Nr. celor rămași neîmprăștiți		24.122
Silozuri atribuite comunelor		88,743 jug. 9 stp
Împrăștiare vetre de sat		535 jug. 944 stp
Împrăștiării speciale		—
Păduri rămase pe seama statului		50,154 jug. 1115 stp
Păduri comunale		49,053 jug 1431 stp
Rezerve pentru instituții		5,430 jug 757 stp
Rezerve		7,460 jug 521 stp
neproductiv		19,508 jug. 809 stp
drumuri de exploatare		162 jug 531 stp
dat cu arendă localnicilor		20 jug 49 stp

² Idem, dosar 11/1934, fila 24.

destinat colonizării	—
terenuri predate cu schimb	198 jug. 401 stp
terenuri vindute	467 jug. 1131 stp
în curs de judecată	3,287 jug 899 stp
disponibil	43 jug 748 stp
nr. cadre veniți din alte județe total experiment	232,435 jug 202 stp nr. 210
moșii măsurate și neparcelate	supraf. 161, 016 jug 1019 stp nr 164
Moșii parcelate și măsurate cadastru	Loturi 6,499 j7g 1521 stp siloz 4.740 jug 1570 stp rezerve 2,139 jug. 295 atp dispon. 45 jug. 748 stp păduri 1.688 jug. 790 stp
nr. moșii nemăsurate	495
Cu referat 100%	nr. moșilor 247 suprafața 11,996 jug. 603 stp suma 11,134,075 lei nr. moșilor 421
Cu referat 80%	suprafața 126.496 jug. 864 stp suma 82.851,674 lei
Nr. moșilor pentru care nu s-a făcut referat	201
Loturi suprafață	6.280 jug. 1547 stp
suma	10.014,075

După ieșirea României din criza economică, problema definitivării reformei agrare a rămas aproape tot atît de complicată ca și în perioada anilor 1927—1933. Cu toate că lucrările de cadastrare au fost reluate, ritmul lor lent nu a reușit să realizeze fixarea țăranilor pe loturile de înproprietărire, decît în mică măsură.

Gruparea liberală condusă de Gheorghe Tătăreanu își propunea, odată cu preluarea puterii, în 1934, să se preocupe îndeaproape de spinoasa problemă agrară, promițînd substanțiale ajutoare financiare în vederea efectuării lucrărilor care să ducă la rezolvarea definitivă a reformei. În acest sens, la sfîrșitul lunii ianuarie 1934, Ministerul Agriculturii și Domeniilor se adresa tuturor Serviciilor agricole județene din țară, evidențiind stadiul înapoiat în care se aflau lucrările de definitivare a reformei agrare și consecințele acestei stări de lucruri pe plan economic și social. „Lucrările de reformă agrară, se arată în adresă — au suferit în ultimii cinci ani o mare încetineală, care-n multe privințe a echivalat cu o adevărată întrerupere de lucru. Din această pricină, aplicarea reformei agrare s-a prelungit peste marginile oricărui așteptări, dînd astăzi impresiunea unei

stări de provizorat, care pare că nu-și mai găsește sfârșitul și care e de natură să ridice cele mai serioase și mai îndreptățite critici. „Situația creată nu numai că nu e potrivită cu interesele permanente ale statului subliniază depeșa ministerială — ci și compromite prin prelungirea ei, bazele reformei agrare și temeliile însăși ale economiei noastre naționale“.

În primul rînd, prelungirea provizoratului risca să pună statul în imposibilitate de a mai executa pe teren sentințe date de organele judecătorești în procesele agrare privitoare fie la eventualele retrocedări de terenuri către proprietarii expropiați, fie la litigiile create între țăranii înscrși în listele de împroprietărire.

În al doilea rînd, se puneau piedici realizării, îndeosebi în Transilvania, a împroprietăririi definitive, întrucît — precizează adresa „buna orînduială și legea însăși cer ca împroprietărirea să se întemeieze pe o sentință de expropriere definitivă și ca împroprietărirea să urmeze numai după ce a avut loc în prealabil măsurătoarea terenului și aplicarea parcelării cadastrale pe teren“. O altă consecință agrară a stării de provizorat în care se găseau lucrările de reformă agrară, — potrivit organelor centrale agricole — o constituie faptul că „proprietarii expropiați sînt expuși să nu-și mai poată ridica de la Stat, nici după atîția ani de la exproprierea, întreagă rentă la care au dreptul, iar sătenii împroprietăriți sînt și ei nevoiți să rămînă mai departe în neplăcuta situație de a continua să plătească Statului, sub titlul de arendă, sume destul de însemnate și care, adăugate la cele achitate în trecut — au acoperit de mult cota cuvenită pentru răsкупpărarea terenului luat în folosință și deci pentru obținerea titlului definitiv de împroprietărire neeliberat încă“.

Ceea ce socoteau însă guvernantii burghezi a fi extrem de primejdios pentru dezvoltarea pe viitor a economiei rurale românești, ca urmare a tărăgănării lucrărilor de împroprietărire, era, pe de o parte menținerea unei părți din proprietatea agricolă neconsolidată și deci în imposibilitate de a se folosi de avantajele creditului iar, pe de altă parte, — așa cum se exprimă organele ministeriale de resort — „acest provizorat omoară orice inițiativă privată în realizarea strictului necesar de îmbunătățiri cerute de o rațională și rentabilă exploatare agricolă și împiedică realizarea integrală a măsurilor prin care guvernul actual înțelege să ajute și să deie un nou impuls agriculturii“³.

Constatările și mai ales promisiunile făcute, la început de drum de către tătărăscieni au fost sortite să rămînă însă literă moartă, în cea mai mare măsură, în perioada ce a urmat.

Ritmul lent de execuție a lucrărilor tehnice privind reforma agrară, efectuate în anul 1934—1938 rezultă din faptul că în acest timp suma cuvenită s-a ridicat la numai 103 milioane lei, ceea ce reprezintă un procent mic, dacă este raportată la costul total de 1,2 miliarde lei al lucrărilor dintre 1919—1938⁵. Statisticile vremii aduc dovezi că în perioada 1

³ Idem, dosar 1/1934, fila 7—8.

⁴ Idem, fila 13.

⁵ Ion Vasiliu, *Agricultura*, în *Aspecte ale economiei românești*, Consiliul superior economic, 1939, p. 71.

ianuarie 1919—31 august 1937 au fost măsurate pe întreg cuprinsul țării 10.865.818 ha, suprafața nemăsurată încă fiind de 247.000 ha⁶.

Problema definitivării reformei agrare înregistra simțitoare rămăneri în urmă în anul 1934 și în județul Hunedoara.

Țăranii din Dobra, foști voluntari pe front în timpul primului război mondial, își cereau dreptul la împroprietărire în februarie același an, bazându-se pe dispozițiile legii de preferință din anul 1930 prin care erau îndreptățiți și ei la a primi pământ. Serviciul agricol județean explica, în același timp, perfectului că deși „formalitățile de împroprietărire a acestora sînt îndeplinite în ceea ce privește stabiirea drepturilor“ nu se rezolvase nimic⁷.

Un amplu memoriu cuprinzînd doleanțele populației din plasa Hunedoara, trimis de pretura plășii Ministerului Agriculturii și Domeniilor în 9 iunie 1934, reușește să scoată în evidență racilele birocrăției din acea vreme, de pe urma cărora au avut de suferit numeroase familii țărănești îndreptățite la împroprietărire.

Astfel, deși comuna Peștișul Mic a fost împroprietărită în 1922 cu 64 iugăre pășune și cu 76 iugăre pădure, nu se realizase punerea în posesiune a acestor terenuri către țărani și nici nu se transcrisese, după 12 ani, dreptul de proprietate în Cărțile funduare. Tot în hotarul respectivei comune au fost împroprietăriți în același an mai mulți locuitori cu loturi de pământ variînd între 1/2 și 1 iugăr. Tărăgănarea lucrărilor de împroprietărire definitivă impunea acestor țărani situația de a folosi terenul în arendă forțată.

Locuitorii comunei Josani solicitau Ministerului Agriculturii și Domeniilor să dispună darea în folosință definitivă a 120 iugăre pădure și întrucît „comuna nu a primit prin reforma agrară pășune comunală, țărani se cred îndreptățiți — se arată în memoriu — a face această cerere cu atît mai mult cu cît sînt atît de strîmtoși în ceea ce privește pășunatul, încît nu mai au unde să-și crească vitele“.

Țăranii din Valea Nandrului se plîngeau că deși comuna a fost împroprietărită cu o suprafață de 127 iugăre pășune, organele statului au transformat-o în pădure în anii de după 1922.

„Deși statul și-a ridicat materialul lemnos de pe această suprafață de pășune, — precizează țăranii — Ocolul Silvic continuă a da locuitorii în judecată atunci cînd încearcă a curăți pășunea de lăstari ieșiți din nou, cauzînd greutăți în folosirea pășunii“.

Locuitorii comunelor Nandru și Găunoasa arată că cu ocazia lucrărilor de măsurare a pășunilor primite „suprafața totală nu corespunde la fața locului cu cea trecută în deciziunea de împroprietărire“. În continuare, țărani susțin că în satele de pe raza comunei Găunoasa, nu s-au făcut împroprietăririi individuale, cu toate că „sînt o mulțime de locuitori săraci în comună, cari au luat parte la război și teren de expropriat există în apropierea comunei politice“.

⁶ Ministerul Agriculturii și Domeniilor, *Istoria, organizare, realizări, perspective*, București, 1937, p. 311 anexa 7.

⁷ A. S. Deva, fond: Prefectura, dosar 3/1934, fila 21.

Comuna Ghelar a fost improprietărită cu o suprafață de 169 iugăre pășune din pădurea statului dar această expropriere a fost infirmată de către Comitetul agrar, neadmițându-se transformarea pădurii în pășune comunală. Ca urmare — spun țărani — „comuna cu o populație de 1800 suflete, absolut săracă și cu un număr de vite destul de mare, a rămas fără pășune“.

Impresionante sînt relatările preturii plășii Hunedoara despre situația în care se găseau țărani din comuna Groși. Arătînd că „întreg teritoriul acestei comune nu face mai mult decît circa 18—20 iugăre și este înconjurată de două dealuri acoperite cu păduri de ale statului“, documentul continuă precizînd că în comună sînt 35 familii „sărace ce vai de capul lor. Statul român, vîzînd situația în care se zbat acești nenorociți, în anul 1924 din rezervele sale i-a improprietărit cu 300 iugăre pădure, din care 150 iugăre pentru lemne de foc și construcție iar 1500 iugăre pentru a le transforma în pășune. Pînă în anul 1928 s-au făcut planurile de exploatare, s-au plătit taxele cuvenite statului... pe urmă s-a aflat că terenul de 150 iugăre pădure, destinat pentru pășune, nu a fost aprobat, a fi transformat, adică de a se tăia materialul lemnos, aprobare ce trebuia să vină de la Uniunea Camerelor agricole și prin urmare s-a retrocedat statului“. Ținînd seama de faptul că țărani comunei Groși „sunt așa de săraci“ oricine își poate închipui că o comună de 35 familii este imposibil să trăiască din 20 iugăre de pămînt și în consecință, este solicitat Ministerul agriculturii să dispună „aprobarea pentru pășune a celor 150 iugăre pădure dată comunei prin reforma agrară, deoarece acești nefericiți nu au unde a-și ține nici o oaie, de cum alte vite“.

Pînă în anul 1933 locuitorii din Toplița au folosit suprafața de 415 iugăre pădure și pășune cu care au fost improprietăriți, achitînd prețul arendei forțate an de an. În 1934 însă Comitetul agrar hotărăște că respectiva suprafață este „pădure de protecție, rămînînd astfel această comună — poate cea mai săracă din întreaga țară, cu 110 fumuri și 483 suflete, dintre care 2/3 sînt muncitori mineri la Uzinele metalurgice și minele de fier ale statului din Hunedoara și Ghelar, fără nici un petec de pășune și puși acești muncitori în imposibilitatea de a-și putea ține cel puțin o vacă de lapte pentru existența vieții și creșterii copiilor lor“.

În 1924, țărani din Dăbîca au fost improprietăriți cu 150 iugăre pădure de pășunat în hotarul comunei Lunca Cernii. După 10 ani, folosirea terenului nu era încă aprobată de către autoritățile în drept și, în plus, pădurea nu s-a utilizat ca pășune, „fiind atît de îndepărtată de Dăbîca, la 40 km și fiind o pădure seculară care numai după defrișare s-ar putea folosi de pășune“⁸.

În sensul celor relatate mai sus, la sfîrșitul anului 1934, Consilieratul agricol județean raporta prefecturii despre unele probleme socotite că se cereau rezolvate de urgență. Astfel, se specifică că nu s-a aplicat încă hotărîrea de expropriere a proprietăților arhiducelui Friederich de Habsburg din hotarele comunelor Petroșani, Petrila și Livezeni. Hotărîrea era stabilită ca definitivă de către Comitetul agrar încă din 1924 dar „prin multe ordine, la diferite date, a fost suspendată executarea“. Refe-

⁸ A. S. Deva, fond, Serviciul agricol județean, dosar 30/1934 fila 18—23.

ritor la pădurile expropriate în plasa Ilia de la baronul Iosika, raportul sesiza că Comisia județeană cu ocazia executării hotărârii Comitetului agrar a atribuit țăranilor îndreptățiți alte porțiuni de teren decît cele expropriate. Lucrările de cadastru nedefinitivate din cauza lipsei mijloacelor financiare în numeroase comune, fac obiectul respectivului raport⁹ cit și a diferitelor referate ale administrației din județul Hunedoara de-a lungul întregului an 1934¹⁰.

În 1935 țăranii din Fintoag adresează o cerere prefecturii arătînd că deși au fost împrîprietăriți încă din 1922, „n-au primit nici astăzi pămîntul în folosință”¹¹. Stabilindu-se împrîprietărirea cu pădure și pășune a comunei Tisa, procedeul exproprierii era inacceptabil pentru țăranii. La plîngerea acestora, prefectul, făcînd cercetări prin organele administrative județene, raporta Ministerului Agriculturii și Domeniilor că, într-adevăr „locuitorii comunei Tisa sînt săraci și la nici un caz nu pot suporta rata anuală ce se ridică la circa 200.000 lei pentru amortizarea prețului de expropriere a pășunii și pădurii”. Pentru achitarea prețului de expropriere — arată în continuare raportul prefectului „— ar urma ca situația aceasta să se repete timp de circa 8 ani, ceea ce ar duce la ruină întreaga comună”. Răspunsul ministerului preciza că despre o reducere a prețului de expropriere a pășunii și pădurii atribuite comunei Tisa „nu poate în nici un caz să fie vorba”¹² ceea ce, de fapt, a anulat exproprierrea. Țăranii din cătunul Staer, comuna Toplița, cereau autorităților județene în decembrie 1935 să intre în posesiunea definitivă a pădurii de 185 iugăre care li s-a repartizat în mod provizoriu, în 1927 din moșia lui Simeny Bela „Predarea definitivă nu s-a făcut — arătau țăranii — din cauză că nu s-a făcut măsurătoarea acestei suprafețe”.

Ei cer ca inginerul cadastral să treacă la defalcarea celor 185 iugăre pădure pentru a se ști și ei stăpîni pe ceea ce, de fapt, era al lor. Cererii țăranilor i s-a dat răspuns din partea prefecturii că numai atunci se va face defalcarea cînd aceștia vor achita anticipat costul lucrărilor, calculate la 120 lei de jugăr cadastral „căci din bugetul statului nu se mai poate spera la efectuarea acestor lucrări”¹³. Lipsiți de izlaz pentru vite, locuitorii comunei Toplița cereau aprobarea Ministerului Agriculturii și Domeniilor pentru a cumpăra un teren cu o suprafață de 14 iugăre din pădurea statului. Refuzul categoric al organelor de resort determină menținerea pe mai departe a situației grele în care se zbăteau țăranii¹⁴.

Două situații raportate la începutul anului 1935, de către organele competente dezvăluie, din nou, indolența și reaua voință a autorităților în ce privește definitivarea lucrărilor de reformă agrară. Astfel, în cele 40 comune aparținînd regiunii agricole Petroșani, suprafața expropriată era de 79.528 jugăre și 2.623 stînjeni pătrați. Din numărul total de 2623 al țăranilor înscriși în tabelele de împrîprietărire, nu au fost împrîprie-

⁹ Idem file 156—157.

¹⁰ Idem, dosar 30/1934 file 29.

¹¹ Idem, fond: Prefectura, dosar 10/1935 fila 82.

¹² Idem, dosar 11/1935, fila 13.

¹³ Idem, dosar 1/1935, fila 78.

¹⁴ Idem, dosar 5/1935, fila 8.

tăriți niciunul¹⁵, iar în cuprinsul Judecătoriei mixte Deva, în 26 comune nu s-au încheiat măsurătorile cadastrale, nu s-au efectuat parcelările, nu s-au atribuit terenurile stabilite pentru împroprietărire și nu s-au defalcat loturile atribuite țăranilor împroprietăriți¹⁶.

Pentru urgentarea aplicării reformei agrare, Serviciul agricol județean Hunedoara propunea Ministerului Agriculturii și Domeniilor să dea dispoziții judecătorilor de ocol de a pune pe rol de urgență toate cauzele agrare în care s-au făcut, deja, demersuri. În același timp, se solicita serviciul cadastral să aibă posibilitatea să-și desfășoare activitatea pe teren în cele mai bune condiții. În acest sens, „serviciul cadastral să aibă posibilitatea de a-și începe activitatea pe teren imediat ce timpul permite. Se cere abandonat vechiul sistem de scoatere în licitație a lucrărilor, cel puțin pentru județele în care lucrările sînt încă în întîrziere, cum e cazul în acest județ, și în locul acestui sistem să se designeze pentru acest județ doi ingineri antreprenori din județ care se angajează de a efectua pe lîngă condițiunile speciale solicitate de direcția cadastrului, toate lucrările de reformă agrară. Cerem acest lucru — se arată în adresă — pentru faptul că avem comune unde de 8—9 ani s-a dat sentința definitivă de împroprietărire și nici pînă azi nu s-a întocmit planul de formulare, deși în nenumărate cazuri am solicitat efectuarea lor”¹⁷.

În scopul rezolvării grabnice a problemelor definitivării reformei agrare, Ministerul Justiției adresa în 22 octombrie 1935 o notă prim președintelui Tribunalului Județean Hunedoara în care solicită că „în conformitate cu dispozițiile art. 109 din legea pentru reforma agrară din Ardeal — care pune judecătorului de ocol îndatorirea ca împreună cu delegatul direcțiunii cadastrului să execute lucrările de distribuire a loturilor și de punere în stăpînire a celor îndreptățiți” — să dea, la cerere, delegațiilor Ministerului Agriculturii și Domeniilor tot concursul legal pentru urgentarea lucrărilor¹⁸.

În situația în care modul de rezolvare a problemelor reformei agrare nu satisfăcea nevoile unei mari părți a populației sărace țărănești în special din zonele muntoase ale județului Hunedoara, numeroși țărani moți își exprimă dorința de a fi colonizați. Un caz concludent, în acest sens, îl constituie cererea a 113 capi de familie din comuna Blăjeni, adresată Ministerului Agriculturii și Domeniilor — Oficiul Național al Colonizării în 1 martie 1934, prin care solicită să fie puși „în posesia a cite unui lot de colonizare în orice parte a țării în o regiune mai productivă și prielnică agriculturii, deoarece — arată țăranii — noi suntem plugari și nu avem terenuri corespunzătoare plugăriei”. Ei preferau colonizarea fie în Dobrogea, fie în Bărăgan¹⁹. Ministerul Agriculturii și Domeniilor contractase un împrumut de 10 milioane lei în scopul achiziționării pămînturilor de la emigranții turci din Dobrogea. Pe aceste terenuri, pe care Ministerul le-a plătit cu prețuri variind între 2500—5000 lei ha inclusiv gospodăriile, s-a hotărît să se facă colonizări după modelul celor din anii crizei. Îm-

¹⁵ Idem, dosar 1/1935, fila 55—58.

¹⁶ Idem file 37—38.

¹⁷ Idem, dosar 1/1935, fila 12.

¹⁸ Idem, fila 46.

¹⁹ Idem, dosar 21/1934, fila 59.

prumutul contractat trebuia însă rambursat într-un termen scurt și în situația creată, Ministerul Agriculturii și Domeniilor nu acorda facilități prevăzute de legea asupra colonizării, adică eşalonarea plății pe 30 de ani și prețul redus la jumătatea prețului de expropriere²⁰.

Oficiul Național al Colonizării atrăgea atenția prefecturii județului Hunedoara printr-o adresă din 28 martie 1935 că ținând seama de greutatea ivite „pentru colonizarea acestor terenuri este necesar să se aleagă dintre elementele mai înstărite, capabile de a plăti, la punerea în posesie, cel puțin 1/5 din prețul pământului plătit de Minister, și se făcea cunoscut. Consilieratului agricol județean Hunedoara că din cei 113 solicitanți, doar 28 de țărani au fost aprobați pentru colonizare în Dobrogea²¹.

Privitor la aplicarea lucrărilor de reformă agrară în zona Munților Apuseni, în vara anului 1936, un memoriu al Serviciului agricol județean Hunedoara adresat Ministerului Agriculturii și Domeniilor relata că pînă în 14 iulie 1936 s-a expropriat un număr de 39 moșii cu o suprafață de 18.885 jugăre. „Pînă în prezent — se arată în memoriu — nu s-au executat de către cadastru lucrările de aplicare a reformei agrare în mod complet nici pentru o moșie. . . Această situație crează multe nemulțumiri iar în unele cazuri pun în imposibilitate pe beneficiari să se folosească de bunurile atribuite, deși pentru ele sînt impuși să plătească impozitele și arenda forțată. Îndeosebi, aceste nemulțumiri se manifestă în chestiunea exploatării pădurilor destinate de a fi transformate în pășuni²².

În 24 iulie a aceluiași an, pretorul plășii Ilia spunea cu ocazia unei ședințe a Consiliului de prefectură: „Cu privire la averile primite prin exproprierea cu păduri și pășuni, executarea și punerea în posesia acestor treburi lasă mult de dorit, deoarece cu toate stăruințele depuse de noi, pînă în prezent nu s-a terminat reforma agrară, consecință grea pentru locuitorii improprietăriți deoarece îi neîndestulește acest fapt și neglijează cultivarea terenurilor arabile care nu sînt definitiv date, nu se mai prevăd cu îngrășămintele strict necesare, devenind astfel din ce în ce mai neproductive“.

Drept răspuns la cele relatate de pretorul din Ilia, prefectul sublinia, în aceeași ședință: „Cu privire la lucrările de punere în posesie definitivă a averilor expropriate, această chestiune este o problemă generală din Ardeal.

Lucrările de cadastru pe țară întreagă ar costa circa 120—140 milioane lei, de care Ministerul Agriculturii nu dispune și nici de la locuitori nu se încasează așa încît aceste lucrări nici în acest an nu se vor face²³.

La sfîrșitul anului 1936, în județul Hunedoara, pe 93 proprietăți expropriate, particulare sau ale statului, mai erau necesare lucrări de măsurare pe 15.632 iugăre, defalcări de terenuri pe 3652 iugăre și parcelări pe 1877 iugăre²⁴.

O problemă ivită în lumea satelor în anii 1935—1936 era cea a plății de către țărani a amenzii forțate. Serviciul agricol județean venea în 30

²⁰ Idem, fila 80.

²¹ Idem, fila 96.

²² Idem, dosar 11/1936, fila 49.

²³ Idem, fila 74.

²⁴ Idem, dosar 10/1936, fila 34—35.

aprilie cu precizarea că „proprietarilor expropriați, fie Stat sau particulari, li se cuvine anual o arendă zisă forțată după terenurile ce li s-au luat. Această arendă este egală cu dobînda de 50% calculată la prețul definitiv de expropriere și se încasează de la deținătorii terenurilor, pe bază de tablouri de debit întocmite de Regiunile agricole anual”²⁵.

Cu toate acestea raportul notariatelor atestă în tot decursul anilor 1935—1936 refuzuri ale țăranilor îndreptățiți la împroprietărire de a plăti arenda forțată, aceștia spunînd că în urma revizuirii lucrărilor de reformă agrară au rămas fără pămîntul ce li se cuvenea sau „nu au în folosință mărimea teritoriului indicat”²⁶.

O circulară din iunie 1937 a Ministerului Agriculturii și Domeniilor adresată Serviciilor agricole județene specifică că legea privitoare la organizarea și încurajarea agriculturii prevede necesitatea supunerii țăranilor față de hotărîrile guvernamentale de comasare a terenurilor agricole.

Or, potrivit circularei, prioritatea celor care doresc comasarea „o au... agricultorii cu mai puțin pămînt, și pe aceștia legea îi ajută să-și aducă la comasare într-un singur lot parcelele mai mici de 10 ha împărțiate astăzi la mari depărtări una de alta, deoarece rentabilitatea noului lot va fi cu mult mai mare, deși el va cădea mai departe de sat, pentru că va putea fi lucrat în mai bune condițiuni și cu mai puține cheltuieli”.

Din rapoartele materialelor rezultă că populația rurală a reacționat în mod negativ la încercările autorităților de comasare a proprietății rurale. Astfel, Notariatul Peștișul Mic precizează că locuitorii „sînt de părere ca prin regulament să fie stabilit precis costul lucrării, iar achitarea sumelor să se facă prin eşalonarea de 1—5 ani și să fie încasare prin administrațiile financiare”²⁸.

De asemenea, țăranii din Lăpușnic consideră costul lucrărilor de comasare enorm de ridicat, ei neputînd plăti 250 lei la ha drept cheltuieli de cadastrare²⁹. Satele din zonele deluroase și muntoase ale județului își exprimă îngrijorarea, afirmînd că „în urma diferenței mari calitative, de la trup la trup de hotar, ar urma nenorocirea multor familii care ar primi lotul lor numai pe teren de calitate slabă”³⁰.

În primăvara anului 1938, țăranii din Rapolt se plîngeau prefectului că, deși încă în 1922 s-au expropriat 72 iugăre de pădure de la proprietarul Simeny Bela pentru pășunatul vitelor,³¹ din cauza lipsei de bunăvoință din partea autorităților competente, comuna nu poate intra în folosință acelei păduri pentru a o folosi ca pășune³¹. Solicitînd partea de pădure ce le fusese destinată prin reforma agrară, țăranii din Popești erau anunțați printr-o adresă a prefecturii că „hotărîrea de expropriere nu este definitivă și executorie”³². În februarie 1938, țăranii din Bacea solicitau pre-

²⁵ Idem, dosar 15/1936, fila 81.

²⁶ Idem, fila 94 și 140.

²⁷ Idem, dosar 35/1937, fila 6.

²⁸ Idem, fila 37.

²⁹ Idem, fila 41.

³⁰ Idem, fila 59.

³¹ Idem, fond Prefectură, dosar 3/1938, fila 12.

³² Idem, dosar 2/1938, fila 43.

fectului anularea plății arendei forțate, egală cu o dobândă de 5% calculată asupra prețului de expropriere, pentru terenurile deținute în mod provizoriu. „În cazul când cererea noastră nu va fi satisfăcută — arătau țăranii — vom fi siliți a renunța la favorul legii agrare, căci pământul ce ni s-a dat nu valorează câtă arendă ni se cere, în plus alte cheltuieli și ne-cazuri”³³. Foștii voluntari în primul război mondial, din comunele Baia de Criș și Roșcani erau nemulțumiți de faptul că deși au fost improprietă-riți în 1922, „mai târziu pământul s-a vândut de către fostul proprietar, iar noi, cei îndreptățiți, am fost scoși din folosință”³⁴. Țăranii din Stân-cești—Ohaba cereau permisiunea, în 9 mai 1938, să pășuneze cu vitele în pădurea composesoratului din comună căci altfel, — spun țăranii — „sin-tem nimiciți complet, trebuind să revindem vitele, singurele noastre surse de câștig și să pustiim cu toții satul”³⁵. Din dispozițiile Ocolului Silvnic din Baia de Criș, pășunea și terenul arabil al comunei Junc au fost plantate cu puiți de salcâmi, brazi și pini.

În această situație, țăranii din Junc cer cu insistență prefectului să li se facă dreptate căci „noi cu aceste pământuri ne-am câștigat piinea pentru trai, am ținut oi, capre și am vândut oi, lină, miei, capre și iezi și cu aceste venituri am plătit dările către stat și comună și am întreținut familia”, și în continuare: „Noi când am plecat la război pentru steni am luptat, la steni am venit. În loc să ni se dea, vor și steni să ni-i ia... Ni s-au aprobat 30 iugăre și în folosință nici vorbă nu mai este”. Țăranii ce-reau să fie colonizați în altă parte, în Ardeal sau Banat și „fiecărei cap de familie, după cum avem aici, să căpătăm”. Rezoluția prefectului la cere-rea țăranilor din Junc: „Curată agitație comunistă”³⁶ fără să încerce, cit de cit, a îmbunătăți soarta țăranilor moți. Țăranii din Muncelul Mic ară-tau prefectului, într-o cerere datată în 7 aprilie 1938 că au nevoie mare de pășune pentru vite întrucât „comuna este săracă, situată în regiune de munte, iar locuitorii trăiesc numai din creșterea vitelor. Până în prezent am pășunat vitele în pădurile statului cu arendă anuală destul de ridica-tă... dar acum nu mai putem”. Ei solicitau să li se dea posibilitatea să fo-losească pădurea statului de pe raza comunei Muncelul Mic, drept loc de pășunat³⁷. Potrivit unor adrese a Serviciului agricol județean Hunedoara din 21 iunie 1938, țăranii din Livadia dețineau din 1929, în arendă for-țată un teren arabil cu o suprafață de 30 iugăre din hotarul comunei Riu Bărbat. În 6 iunie 1938 de abea au început lucrările de parcelare dar — se arată în adresă — „nu s-a luat nici acum vreo hotărîre cu referire la folosința terenului”³⁸.

În satul Ponor, pe cele două moșii expropriate, nu se făcuseră încă, în august 1938, improprietăriri definitive, terenurile fiind date, în arendă forțată țăranilor din localitățile: Ponor, Livadia de Cîmp și Livadia de Coastă. Referindu-se la această situație, țăranii din Ohaba arătau preto-

³³ Idem, dosar 3/1938, fila 14.

³⁴ Idem, dosar 8/1938, fila 44.

³⁵ Idem, dosar 14/1938, fila 92.

³⁶ Idem, dosar 15/1938 fila 23—24.

³⁷ Idem, dosar 9/1938, fila 41.

³⁸ Idem, dosar 16/1938, fila 9.

rului plășii Pui că „deși conform legii avem dreptul să fim împroprietăriți, întrucît Ohaba este o comună de munte lipsită aproape în întregime de pămînt arător, iar oamenii sînt cu toții săraci, nu sîntem luați pe liste”³⁹. În iulie 1938, numeroase comune din plasa Hațeg cereau insistent prefectului învoirea de a pășuna vitele în pășunile statului „din lipsă totală de izlazuri și păduri”⁴⁰, iar primăria comunei Păroasa raporta prim pretorului plășii Hunedoara că țărani erau revoltați din cauza sumelor mari impuse pentru pășunatul în pădurea statului din apropierea comunei. „Cum comuna Păroasa e complet lipsită de pășune — arată raportul — vom ajunge la situația ca locuitorii să intre la pășunat cu forța, după ce toate cererile și intervențiile lor au rămas infructuoase. Nemulțumirile sînt mari și nu putem prevedea ce se va face la anul viitor pentru a întîmpina o colectivă acțiune legală a populației”⁴¹. În 9 ianuarie 1939, Consilieratul agricol județean explica Serviciul agricol că situațiile referitoare la întocmirea registrelor centralizatoare de statistică agricolă n-au fost rezolvate de toate notariatele întrucît „din greutățile ce se întîmpină din partea țăranilor, unii nu știu cît și ce pămînt posed, iar alții au situat terenul în hotarul mai multor comune”⁴². Lucrările de expropriere se terminaseră în toate comunele aparținînd plășii Hunedoara pînă în februarie 1939 dar împroprietăriri definitive se efectuează doar în 7 comune⁴³.

Din cauza numărului mare de procese ce aveau loc în problema reformei agrare, dosarele de expropriere, împroprietăriri și defalcări nu se mai găseau în arhive, astfel că în comunele unde se crease o asemenea situație, lucrările de definitivare a reformei agrare nu puteau fi lichidate. În 1938, organele agricole din județul Hunedoara nu mai dispuneau de date precise să indice comunele în care se rezolvase, măcar în parte, reforma agrară⁴⁴. În plus, în toată Transilvania, majoritatea operațiilor de reformă nu au fost întabulate în Cărțile funduare încît împroprietărirea rămînea în continuare o problemă provizorie. Comisia județeană pentru lichidarea reformei agrare a încercat să soluționeze unele procese aflate pe rol, unele încă din 1919, neputînd însă rezolva, în anii 1939—1940 decît 9 procese⁴⁵.

Rezultatele generale ale exproprierii și împroprietăririi demonstrează că reforma agrară din 1921 a fost cea mai largă dintre reformele realizate după primul război mondial, nerezolvînd, însă decît parțial problema pămîntului. Felul cum s-a efectuat a menținut deschisă problema agrară, complicînd-o în preajma celui de-al doilea război mondial.

³⁹ Idem, dosar 20/1938, fila 32.

⁴⁰ Idem, dosar 13/1938, fila 21.

⁴¹ Idem, fila 28.

⁴² Idem, fond — serviciul agricol județean dosar 30/1938, fila 8.

⁴³ Idem, dosar 32/1939, fila 61.

⁴⁴ Idem, dosar 22/1939, fila 30.

⁴⁵ Idem, dosar 24/1946, fila 92.

ASPECTS CONCERNANT LA MISE EN OEUVRE DE LA RÉFORME AGRAIRE
DANS LE DÉPARTEMENT DE HUNEDOARA, DANS LA PÉRIODE 1934—1939

Résumé

Par l'intermédiaire de nombreux documents d'archives et d'un bon nombre de travaux de spécialité, l'auteur met en évidence le fait, que, la réforme agraire de l'année 1921 a été la plus vaste, parmi les réformes réalisées en Roumanie après la Première Guerre Mondiale.

Tout comme dans les autres département du pays, la modalité dont la réforme a été réalisée dans le département de Hunedoara a continué de maintenir ouvert le problème agraire qui va se compliquer davantage à la veille de la Deuxième Guerre mondiale.